

Stefanija Auči

Sicilijanski

LAVOVI

Prevela s italijanskog
Olivera Miok

Laguna

Naslov originala

Stefania Auci

I LEONI DI SICILIA

Copyright © 2018 Stefania Auci

© 2018 Casa Editrice Nord s.u.r.l.

Gruppo editorial Mauri Spagnol

This edition is published by arrangement with Tempi
Irregolari, Gorizia

Serbian translation copyright © 2020 by Laguna publis-
hing house

All Rights Reserved

Translation copyright © 2020 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Federiku i Eleonori:
za hrabrost, nepromišljenost, ludost, koje smo delili.*

*Šta se sem bitke gubi?
Nije sve mrtvo; nepokorna Volja,
Spremanje osвете, besmrtna mržnja,
I hrabrost, pokorit' se il' uzmać' neće;
I šta se još time nadvladati ne da?*

Džon Milton*

* Džon Milton, *Izgubljeni raj*, prevod: Darko Bolfan, prepev: Dušan Kosanović, Beograd, Filip Višnjjić, biblioteka: Albatros, 1989, stihovi: 105–109.

SADRŽAJ

PROLOG Banjara u Kalabriji, 16. oktobar 1799.	11
ZAČINI Novembar 1799 – maj 1807.	29
SVILA Leto 1810 – januar 1820.	107
KININ Jul 1820 – maj 1828.	165
SUMPOR April 1830 – januar 1837.	197
ČIPKA Jul 1837 – maj 1849.	279
TUNJEVINA Novembar 1852 – proleće 1854.	357
PESAK Maj 1860 – april 1866.	401
EPILOG Septembar 1868.	437
Porodično stablo Floriovih	445
Izjave zahvalnosti	447
O autorki	451

PROLOG

Banjara u Kalabriji, 16. oktobar 1799.

Ko krene, taj i stigne.

SICILIJANSKA IZREKA

Zemljotres je fijuk koji se rađa iz mora, prodire u noć. Napinje se, raste, pretvara se u tutnjavu koja razdire tišinu. U kućama svi spavaju. Neki se probude od zvuka podrhtavanja sudova; neki tek kada počnu da treskaju vrata. Svi su, pak, na nogama kada zidovi počnu da se tresu.

Mukanje krava, lavež pasa, molitve, kletve. Planine stresaju sa sebe kamenje i blato, ceo svet se urušava.

Potres stiže do zaseoka Pjetrališa*, grabi temelje jedne od kuća, divlje ih tresu.

Injacio otvara oči, otrgnut od sna tim drhtanjem koje potresa zidove. Iznad njega, niski plafon kao da se ruši.

Nije san. Već najgora od svih stvarnosti.

Ispred njega, Vitorijin krevetić klizi između zida i sredine sobe. Metalni kovčežić se ljulja na klupi i pada na pod zajedno sa češljem i brijačem.

U kući se čuje vika žena. „Upomoć! Upomoć! Zemljotres!“

Ova vriska ga tera da skoči na noge. Ali Injacio ne pokušava da beži. Prvo mora da skloni na sigurno bratanicu Vitoriju: ima

* It. *Pietraliscia* – u bukvalnom značenju glatki kamen. (Prim. prev.)

samo devet godina i prestrašena je. Povlači je ispod kreveta da je zaštititi od komada maltera koji otpadaju sa zidova.

„Budi tu, jesi razumela?“, kaže joj: „Ne mrđaj.“

Ona potvrdno klima glavom. Od straha ne može ni da govori. Paolo. Vinčenco. Đuzepina.

Injacio istrčava iz sobe. Hodnik mu se čini beskrajnim, iako je dug tek nekoliko koraka. Pod rukom oseća zid kako se pomera, uspeva da ga ponovo dodirne, ali mu izmiče, kao da je živo biće.

Stiže do sobe svog brata Paola. Svetlost prodire kroz šalukatre. Đuzepina, snaha, skočila je sa kreveta. Majčinski instinkt ju je upozorio da se nad Vinčencom, njenim malenim sinom, nadvija opasnost i probudio je. Pokušava da uzme bebu koja spava u kolecvi vezanoj za grede na plafonu, ali pletena korpa je zahvaćena seizmičkim talasima. Žena plače u očajanju i pruža ruke, dok se kolevka mahnito ljulja.

Marama kojom se pokrila pada, ostavljajući je golih ramena. „Moj sin! Šta nas je to snašlo? Bože pomagaj!“

Đuzepina uspeva da zgrabi bebu. Vinčenco širom otvara oči i počinje da plače.

Injacio u tom haosu vidi senku. Njegov brat Paolo. Skače sa dušeka, hvata svoju ženu i gura je u hodnik.

„Napolje!“

Injacio se vraća natrag. „Čekaj! Vitorija!“, viče. U pomrčini ispod kreveta pronalazi Vitoriju, sklupčanu sa rukama na glavi. Podiže je i trči napolje. Komadi maltera padaju sa zidova, dok zemljotres i dalje zavija.

Oseća da malena traži zaklon, čvrsto se drži za njegovu košulju i uvrcе tkaninu. Grebe ga, toliko je uplašena.

Paolo ih gura preko praga, dole niz stepenice. „Ovamo, dođite!“

Trče u sredinu dvorišta dok potres dostiže svoj vrhunac. Stežu se u zagrljaj, glave im se dodiruju, kapci drhte. Petoro ih je. Svi su tu.

Injacio se moli i drhti, nada se. Samo što nije prošlo. Mora da prođe.

Vreme se raspršuje u hiljade trenutaka.

Onda, isto kao što je počela, tutnjava počinje da se utišava, sve dok u potpunosti ne utihne.

Za trenutak postoji samo noć.

Ali Injacio zna da je to tek varka. Bio je prinuđen da rano nauči lekciju o zemljotresu.

Podiže glavu. Kroz košulju oseća Vitorijinu paniku, njene nokte koji mu se zabijaju u kožu, njeno drhtanje.

Čita strah na snahinom licu, olakšanje na bratovom. Vidi Đuzepinu koja traži muževljevu ruku, i Paola koji se izvija prema zidu.

„Hvala ti, Bože, kuća se još drži. Sutra, po dnevnoj svetlosti, videćemo kolika je šteta i...“

Vinčenco u tom trenutku brzine u neutešni plač. Đuzepina ga ljuljuška. „Budi dobar, živote moj, budi dobar“, teši ga. U međuvremenu se približava Injaciju i Vitoriji. Đuzepina je još preplašena; Injacio to shvata po njenom ubrzanom disanju i mirisu znoja, mirisu straha koji se meša sa mirisom sapuna i njene noćne košulje.

„Vita, kako si? Jesi dobro?“, pita je.

Bratanica potvrdno klima glavom, ali ne ispušta njegovu košulju, već je sve jače steže. Injacio joj je izvlači iz ruku. Razume njen strah: devojčica je siročić, ćerka njegovog brata Frančeska. On i žena su umrli pre nekoliko godina ostavivši je na brigu Paolu i Đuzepini, jedinima koji su mogli da je prihvate u porodicu i pruže joj krov nad glavom.

„Ovde sam. Smiri se.“

Vitorija pilji u njega, nema, a onda se poput davljenika hvata za Đuzepinu, kao što se trenutak ranije držala za njega.

Vitorija živi sa Đuzepinom i Paolom otkako su se njih dvoje pre nešto manje od tri godine venčali. Iste je naravi kao stric

Paolo: ćutljiva, ponosita, rezervisana. A ipak, trenutno je samo preplašena devojćica.

Ali strah ima mnogo lica. Injacio, na primer, zna da njegov brat neće stajati i plakati nad svojom sudbinom. Već sada, sa rukama na kukovima, mrkog pogleda posmatra dvorište i planine koje zatvaraju klisuru. „Majko Božja, koliko je trajalo?“

Tišina guta njegovo pitanje. Injacio mu zatim odgovara: „Nemam pojma. Poprilično.“ Pokušava da zaustavi drhtanje koje ga potresa iznutra. Lice mu je zategnuto od straha, vilica poprskana svetlom, bezbojnom bradom, ruke tanke, nervozne. Mlađi je od Paola, koji takođe izgleda starije nego što jeste.

Napetost se rastapa u umoru, ostavljajući prostor fizičkim utiscima: vlažnosti, mučnini, neugodnosti kamenja pod stopalima. Injacio je bosonog, u noćnoj košulji, praktično nag. Sklanja kosu sa čela, gleda u brata, pa u snahu.

U trenu donosi odluku.

Kreće prema kući. Paolo juri za njim, vuče ga za ruku. „Gde ti misliš da si krenuo?“

„Idem po ćebad.“ Injacio pokazuje glavom ka Vitoriji i Đuzepini, koja ljulja bebu u narućju. „Ostani sa svojom ženom. Idem ja.“

Ne ćeka odgovor. Užurbano, a ipak oprezno, penje se uz stepenice. Zastaje na ulazu kako bi mu se oći navikle na polumrak.

Tanjiri, ukrasi, stolice: sve je popadalo na zemlju. U blizini naćvi oblak brašna još lebdi iznad poda.

Oseća kako mu se srce steže: tu kuću je Đuzepina donela u miraz njegovom bratu Paolu. Istina, kuća je njihova, ali za njega ona predstavlja toplo gnezdo, u kojem se oseća prihvaćenim. Zaprepašćen je što je vidi u takvom stanju.

Okleva. Zna šta može da se desi ako naiće još jedan udar.

Sve se događa u trenutku. Ulazi, svlaći pokrivaće sa kreveta.

Stiže do svoje sobe. Nalazi bisage u kojima drži alat, uzima ih. Na kraju nalazi metalnu škrinju. Otvara je. Burma njegove majke se presijava u mraku kao da želi da ga uteši.

Gura kutiju u vreću.

U hodniku mu upada u oči Đuzepinina marama: snaha ju je sigurno izgubila bežeći. Nikad se ne odvaja od nje: nosi je od prvog dana, od kada je ušla u njihovu porodicu.

Zgrabi je, vraća se do izlaza, krsti se pred raspećem na do vratku.

Trenutak kasnije zemlja opet počinje da se tresе.

„Hvala Bogu, ovaj je kraće trajao.“ Injacio i brat dele pokrivače. Jedan daje Vitoriji. Na kraju, ostaje marama. Kada joj je vrati, Đuzepina opipava spavaćicu i nailazi na nugu kožu.

„Našao sam je na zemlji“, objašnjava Injacio, spuštajući pogled.

Ona prošapće: „Hvala.“ Umotava se u maramu u potrazi za utehom koja će oterati tu neverovatnu hladnoću. Drhtaj izazvan strahom i sećanjima.

„Nema smisla da stojimo napolju.“ Paolo širom otvara vrata štale. Krava ispušta slabi muk neodobranja dok je on vuče za ular prema suprotnom zidu. Zatim kresivom pali lampu. Raspořeđuje gomile sena duž zidova. „Vitorija, Đuzepina, sedite.“

Zabrinut je i Injacio to zna, ali ton mu je zapovednički. Žene imaju izgubljene poglede dok blenu u nebo i na put. Ostale bi tako u dvorištu zauvek ako im neko ne kaže šta da rade. To je zadatak za glavu porodice. Da bude jak, da zaštiti: to je ono što muškarac čini, naročito muškarac poput Paola.

Vitorija i Đuzepina sedaju na gomilu sena. Devojčica se grči sa rukama stisnutim u pesnice ispred lica.

Đuzepina je gleda. Gleda i ne želi da se seća, ali sećanje je podmuklo, kurvinsko, uspinje se iznutra, grabi je za gušu i uvlači u prošlost.

Njeno detinjstvo. Njeni mrtvi roditelji.

Žena stiska kapke, dubokim uzdahom tera sećanje. Ili barem pokušava da ga otera. Steže Vinćenca, zatim razdrhlji noćnu

košulju, a beba se odmah zakači za sisu. Rukice stežu tanku kožu, noktići je grebu oko bradavica.

Živa je. Njen sin je živ. Neće ostati siročće.

Injacio stoji na pragu. Proučava kuću iz profila. U mraku traži znake urušavanja, neku pukotinu, ispucali zid, ali ne nalazi ništa. Ne veruje svojim očima, ne usuđuje se da se ponada da će *ovog puta* sve biti u redu.

Sećanje na majku nadire kao udar vetra u noći. Majka koja se smeje, pruža ruke, a on joj trči u susret. Škrinjica u bisagama kao da je naprasno otežala. Injacio je uzima u ruke, vadi prsten od kovanog zlata. Steže ga u ruci položenog na srce.

„Mama.“

Izgovara jedva čujno. To je molitva, možda potraga za utehom. Za zagrljajem koji mu nedostaje otkad je imao sedam godina. Od kada je njegova majka Roza umrla. Bilo je to 1783, u godini Božje kazne, kada se zemlja tresla toliko da su od Banjare ostale samo ruševine. Razoran zemljotres, koji je pogodio Kalabriju i Siciliju, uzrokujući hiljade smrti, odneo je za jednu noć na desetine života samo u Banjari.

I tada su on i Đuzepina bili blizu.

Injacio je se dobro seća: mršavi i bleđi devojčurak, stisnuta između brata i sestre, pogleda prikovanog za dve gomile zemlje obeležene samo jednim krstom. Njeni roditelji, poginuli u snu, pritisnuti ruševinama njihove sobe.

On je pak bio pored svog oca i sestre; Paolo, malo iza njega, stisnutih pesnica i natmurenog pogleda na licu pubertetnije. Tih dana niko nije oplakivao samo svoje mrtve: sahrana Đuzepininih roditelja, Đovane i Vinčenca Safiotija, odigrala se istog dana kada i sahrana njegove majke Roze Belantoni, a sa njima su sahranjeni mnogi drugi Banjarci. Sve ista prezimena: Barbaro, Spoliti, Di Majo, Serđi, Florio.

Injacio spusti pogled na snahu. U trenutku kada Đuzepina podigne pogled i ukrsti ga sa njegovim, shvata da i nju progone sećanja.

Govore istim jezikom, nose u sebi isti bol, žive u istoj usamljenosti.

„Trebalo bi da odemo da vidimo šta se desilo sa ostalima.“ Injacio pokazuje u pravcu brda iznad Banjare. U mraku, svetiljke ukazuju na prisustvo kuća i ljudi. „Šta je, ne zanima te da li su dobro Matija i Paolo Barbaro?“

U glasu mu se oseća izvesno oklevanje. Sa dvadeset tri godine, odrastao je čovek, a ipak, njegovi pokreti Paola podsećaju na dečaka koji se krio iza porodične kuće, iza očeve kovačnice, kada ga je njihova prava majka grdila. Kasnije, uz onu drugu, očevu novu ženu, Injacio nije nikad plakao. Samo bi je streljao kivnim pogledom i ćutao.

Paolo sleže ramenima. „Nema potrebe za tim. Ako su kuće čitave, nije im ništa. Osim toga, još je noć i mračno je, a Paljara je daleko.“

Ali Injacio nervozno baca pogled na put, a zatim i dalje, prema uzvišicama oko sela. „Ne. Ja idem da vidim šta se desilo.“ I kreće putem prema centru Banjare, praćen bratovljevim grdnjama. „Vraćaj se nazad!“, viče mu, ali on podiže ruku i odmahuje, ide dalje.

Bos je, u noćnoj košulji, ali nije ga briga: mora da sazna kako mu je sestra. Silazi sa uzvišice, na kojoj se nalazi Pietrališa, i posle nekoliko koraka stiže u selo. Tu i tamo su komadi maltera, delovi krova, razlupani crepovi.

Nazire čoveka koji trči, ima ranu na glavi. Krv se sija na svetlosti baklje kojom sebi osvetljava prolaz. Injacio prolazi trg, gura se po uličicama zakrčenim kokoškama, kozama, psima u begu. Zbrka je ogromna.

Po dvorištima, žene i deca mole krunicu, ili dozivaju jedni druge da bi saznali novosti. Muškarci pak traže ašove i lopate, sakupljaju bisage sa alatom za rad, jer jedino im one mogu obezbediti da prežive, te su vrednije od hrane i odeće.

Penje se stazom koja vodi u zaselak Granaro, gde se nalazi kuća Barbarovih.

Tu, uz ivicu puta, nalaze se barake od kamena i drveta.

Nekad su tu bile prave kuće: bio je mali, ali se dobro seća. Onda ih je 1783. srušio zemljotres. Kako je ko mogao obnovio je kuću uz pomoć materijala koji je uspeo da sačuva. Drugi su iskoristili ruševine da naprave veće i bogatije kuće, kao što je to učinio njegov zet Paolo Barbaro, muž njegove sestre, Matije Florio.

Prva osoba koju ugleda je upravo ona, Matija. Sedi na klupi, bosonoga. Očiju tamnih, strogog pogleda, sa ćerkom Anom, koja joj se drži za spavaćicu, i sinom Rafaelom, usnulim u naručju.

U tom trenutku prepoznaje u njoj svoju majku, njeno crnilo. Polazi joj u susret i grli je, bez reči. Napetost prestaje da ga nagriza.

„Kako ste? Kako je Paolo? Vincenco? Vitorija?“ Uzima njegovo lice među dlanove, ljubi ga u oči. U glasu joj se oseća plač. „Kako je Đuzepina?“ Ponovo ga grli i brat oseća miris hleba i voća, miris kuće, slatkoće.

„Svi su živi, hvala Bogu. Paolo je nju i decu smestio u štalu. Ja sam došao da vidim kako si... kako ste.“

Iza kuće se pojavljuje Paolo Barbaro, zet, vodi magarca na ularu.

Matija se ukoči, Injacio je pusti iz zagrljaja.

„A, tu ste. Tražio sam tebe i tvog brata.“ Vezuje magarca za prikolicu. „Moramo da odemo do luke da proverimo šta je sa brodom. Nema veze što si samo ti tu.“

Injacio širi ruke, pušta da ćebe padne na zemlju. „Ovako? Polugo?“

„Kô da je bitno. Nije te valjda sramota?“

Paolo je nizak i nabijen. Njegov šurak je visok i сув, nervoznog mladićkog tela. Matija istupi napred, boreći se sa decom koja se drže za nju.

„Ima odeće u ormaru. Može da obuče...“

Muž je ućutka. „Ko te je šta pitao? Što moraš svugde da guraš nos? A ti, brzo, penji se. Posle ovog što se desilo, nikoga neće biti briga šta je obukao.“

„Matija je htela da mi pomogne“, pokušava da je odbrani Injacio. Ne može da podnese da sestru vidi potčinjenu, kako se crveni od poniženja.

Zet skače u prikolicu. „Moja žena uvek previše priča. Ajmo.“

Injacio samo što ne odgovori, ali Matija ga zaustavlja pogledom punim molbe. Zna on dobro da Barbaro nikoga ne poštuje.

More je lepljivo, boje mastila, meša se sa noći. Injacio skače sa prikolice čim stignu do luke.

Pred njim je luka pometena vetrom, zatvorena nasipom od stena i peska, zaštićena oštrim planinama i rtom Marturano.

Oko jedrilica ljudi viču, proveravaju teret, zatežu užad.

Sve je uskomešano kao da je podne.

„Idemo.“ Barbaro kreće prema kuli kralja Ruđera, gde je more duboko. Tamo su zavezani veći brodovi.

Stižu do jednog broda sa ravnom kobilicom. To je skifaco* *San Frančesko di Paola*, koja pripada porodicama Florio i Barbaro. Veliki jarbol se ljulja u ritmu talasa, kosnik se naginje ka moru. Jedra su savijena, a pripone uredno složene.

Zrak svetlosti se širi iz otvora na palubi. Barbaro se izvija napred i osluškuje škripanje dok mu se na licu smenjuju čuđenje i razdraženost. „Šurak, ti si?“

Iz rupe na palubi se promoli glava Paola Florija. „A ko bi drugi mogao da bude?“

„Šta znam... nakon onog što se desilo noćas...“

Ali Paolo ga više ne sluša. Sada gleda u Injacija. „A i ti. Nisi mi posle ništa rekao. Samo si ispario. Ajde sad, penji se.“

* Skifaco (it. *schifazzo*) – tipična sicilijanska jedrilica. (Prim. prev.)

Potom nestaje u utrobi broda, a Injacio se popne. Šurak ostaje na palubi da proveri bok koji je udario u mol.

Injacio se zavlači u potpalublje, između gajbi i džakova koji će iz Kalabrije otputovati u Palermo.

Njihov posao je trgovina, naročito pomorska. Nekoliko meseci pre toga u Napuljskom kraljevstvu su se desili veliki prevrati: kralj je oteran a revolucionari su osnovali Partenopejsku republiku. Grupa plemića i intelektualaca je proširila ideju demokratije i slobode, kao u Francuskoj kada su pale glave Luja XVI i Marije Antoanete. Ferdinand i Marija Karolina su, međutim, bili pažljiviji i na vreme su pobegli, u čemu im je pomogao deo vojske koji je ostao veran Englezima, istorijskim neprijateljima Francuza, dok ih pučani u svom besu nisu povukli sa sobom.

Ali tamo, do kalabrijskih brda, stigao je samo poslednji talas te revolucije. Bilo je ubistava, vojska više nije znala kome da se pokori i razbojnici, koji su oduvek harali po planinama, počeli su da pljačkaju i trgovce na obali. Putevi su postali opasni zbog revolucionara i odmetnika, i iako na moru nije bilo ni crkava ni taverni, ono je ipak pružalo više sigurnosti nego ulice u Burbonskom kraljevstvu.

U malom potpalublju je zagušljivo. Kedar u pletenim korpama, za proizvođače parfema; riba, naročito sušeni bakalar i usoljene haringe. Na dnu komadi kože, spremni da se isporuče u Mesinu.

Paolo proverava džakove sa robom. Potpalubljem se širi miris usoljene ribe pomešan sa kiselkastim mirisom kože.

Začini pak ne stoje u potpalublju. Njih drže u kućama sve do polaska. Vlaga i slana voda bi mogle da ih oštete, pa se pažljivo čuvaju. Njihovi egzotični nazivi se pretvaraju u ukuse i doživaju u sećanje slike mora i sunca: biber, kurkuma, karanfilić, srčnjak, cimet. Tu leži pravo bogatstvo.

Injacio iznenada shvata da je Paolo nervozan. Vidi to u njegovim pokretima, oseća u rečima koje guši zapljuskivanje talasa po oplati broda. „Šta je bilo?“, pita ga.

Plaši se da se nije posvađao sa Đuzepinom. Njegova snaha je sve samo ne poslušna kakva žena treba da bude. Barem ako je u pitanju žena za Paola. Ali oseća da nije to u pitanju. „Šta je?“, pita opet.

„Hoću da odem iz Banjare.“

Rečenica nestaje u kratkoj pauzi između dva talasa.

Injacio se nada da nije dobro razumeo. Ali zna da Paolo to ne kaže prvi put. „Gde bi?“, pita ga više setno nego iznenađeno. Strah ga je. Iznenađni strah, onaj iskonski, zver čiji dah smrdi na napuštanje.

Matija i Paolo su uvek bili uz njega. Sada Matija ima svoju porodicu, a Paolo hoće da ode. Da ga ostavi samog.

Brat snizi glas. Skoro šapuće. „Zapravo, razmišljam o tome već duže vreme. Noćasnji potres me je uverio da je to prava odluka. Ne želim da Vincenco odrasta ovde, rizikujući da mu kuća padne na glavu. A osim toga...“ Gleda ga. „Želim više, Inja. Ovo selo mi više nije dovoljno. Ovaj život mi više nije dovoljan. Hoću da idem u Palermo.“

Injacio krene da odgovori, pa odustane. Zbunjen je, oseća kako se reči pretvaraju u pepeo.

Ma naravno, Palermo je očigledan izbor: Barbaro i Florio, kako ih zovu u Banjari, imaju tamo putiju, prodavnicu začina.

Seća se Injacio. Sve je počelo pre oko dve godine, od jednog magacina, malog skladišta u kojem su odlagali robu kupljenu duž obale da bi je prodali na ostrvu. U početku im je bio neophodan, a Paolo je ubrzo zatim naslutio da bi to moglo da se pretvori u povoljnu priliku: mogli su da povećaju prodaju u Palermu, u tom trenutku jednoj od najvećih luka na Sredozemlju. Tako se taj magacin pretvorio u trgovinski centar. *Osim toga, u Palermu postoji velika zajednica Banjaraca*, pomisli Injacio. Tržište je živo, bogato, puno prilika, naročito od dolaska Burbona koji su pobegli od revolucije.

Klimne glavom i pokaže na palubu iznad sebe, po kojoj odzvanjaju zetovi koraci.

Ne, Barbaro još ništa ne zna. Paolo mu daje znak da čuti. Samoća guši Injacija kao knedla u grlu.

Vraćaju se kući u tišini. Banjara je zarobljena u zaustavljenom vremenu, čeka da svane. Kada stignu do Pietreliše, braća ulaze u štalu. Vitorija spava, kao i Vinčenco. Đuzepina je, međutim, budna.

Paolo seda pokraj žene, koja je i dalje napeta, spremna za uzbunu.

Injacio traži mesto na slami, pa se sklopča pored Vitorije. Devojčica uzdahne. On je instinktivno zagrlji, ali više ne može da zaspi.

Teško mu je da prihvati tu vest. Kako će mu biti samom kada sam nikada nije bio?

Zora se probija kroz pukotine na vratima. Zlatasta svetlost najavljuje dolazeću jesen. Injacio zadrhti od hladnoće: leđa i vrat su mu ukočeni, kosa puna strnjika. Nežno prodrma Vitoriju.

Paolo je već na nogama. Priča nešto uprazno dok Đuzepina ljulja malenog koji je ponovo počeo da se buni.

„Treba da se vratimo u kuću“, kaže ona svađalački. „Treba da presvučem Vinčenca, a ni ja ne mogu da sedim ovakva. Nije pristojno.“

Paolo frkne, širom otvori vrata: sunčeva svetlost se razlije po štali. Kuća se još drži. Sada se na svetlosti zore primećuju poneki komadi otpalog maltera i polomljeni crepovi. Ali nema nijedne pukotine, nijednog ozbiljnog oštećenja. Ona promrmlja nešto da zahvali Bogu. Mogli su da se vrate u kuću.

Injacio ulazi u kuću odmah posle Paola. Za njim i Đuzepina. Čuje njene oklevajuće korake, čeka je, spreman da joj pomogne.

Prelaze prag. Kuhinja je puna polupanog pokušstva.

„Majko Božja, kakav lom.“ Đuzepina čvrsto drži bebu, koja se sad već nekontrolisano dere. Mali se oseća na ukiseljeno mleko. „Vitorija, pomoz mi! Sredi malo, ne mogu ja sve da radim. Požuri!“ Devojčica, koja je ostala iza svih njih, ulazi u kuhinju. Pogled joj traži strinin, ali ga ne nalazi. Saginje se stisnutih usana, počinje da skuplja krhotine. Neće zaplakati, ne sme.

Đuzepina kreće hodnikom iz kojeg se ulazi u spavaće sobe. Svaki njen korak je jadicovka, sa svakim korakom joj se srce sve više steže. Njena kuća, njen ponos, puna je otpalog maltera i razbijenih predmeta. Trebaće joj dani da ponovo sve sredi.

Kad uđe u sobu, prvo što radi je da opere Vinčenca. Stavljja ga na dušek da bi i sama mogla da se opere. Beba se rita, pokušava da uhvati svoje stopalo i gromko se smeje kada u tome uspe.

„Ljubavi moja“, kaže ona, „Živote moj.“

Vinčenco je njena uzdanica, zvezda vodilja.

Na kraju oblači kućnu haljinu. Preko ramena stavlja maramu, koju vezuje na leđima.

Dok ona stavlja sina u kolevku, Paolo ulazi u sobu.

Širom otvara prozor. Oktobarski vazduh prodire u sobu, zajedno sa šuštanjem lišća bukovih stabala koja su počela da crvene ka planini. Jedna kukavica čavrlja nedaleko od povrtnjaka o kome Đuzepina lično vodi računa.

„Ne možemo ostati u Pietrališi.“

Žena se ukipi sa rukama na jastuku koji je protresala. „Zašto? Je li velika šteta? Gde?“

„Krov je klimav, ali nema štete. Treba da odemo odavde. Iz Banjare.“

Đuzepina ne veruje u ono što čuje. Jastuk joj sklizne iz ruku.

„Zašto?“

„Zato što je tako.“ Glas ne ostavlja prostor za dvoumljenje: odluka koja je prethodila toj objavi je nepokolebljiva.

Netremice ga gleda. „Ma šta pričaš? Da idemo iz moje kuće?“

„Iz naše kuće.“

Iz naše kuće?, sprema se da ga pita. Stoji naspram njega, stiska zube. *Ovo je moja kuća*, misli ozlojeđeno. *Moja, ona što sam ti donela u miraz jer ste ti i tvoj otac tražili još, nikad vam nije bilo dosta...* Đuzepina se dobro seća cenkanja Floriovih da bi dobili miraz koji su hteli i koliko im je trebalo da se zadovolje, dok ona nije čak ni htela da se uda. A sad bi on da ide? Zašto?

U stvari ne, ne želi ni da zna. Odlazi u hodnik, da pobegne iz te sobe i od te rasprave.

Paolo je prati. „Unutrašnji zidovi su ispucali, popadali su crepovi. Sa sledećim zemljotresom kuća će nam se stropošitati na glavu.“

Stižu do kuhinje. Injacio shvata u letu. Poznaje dobro znake oluje, i svi su tu. Pokazuje Vitoriji da izađe i ona šmugne prema stepenicama, napolje. On se povlači prema hodniku, ali ostaje tik iza praga: plaši se Paolovih reakcija i snahinog gneva.

Ništa dobro neće proizaći iz te svađe, između njih dvoje nikad ništa nije izašlo na dobro.

Ona dograbi metlu i počne da čisti brašno sa poda. „Popravi je: ti si glava porodice. Ili zovi majstore.“

„Ne mogu da sedim ovde da nadgledam majstore, a nemam vremena da se sam time bavim. Ako ne odem na put, nećemo imati šta da jedemo. Ja lovim između Napulja i Palerma, ali ne želim da zauvek ostanem Banjarac. Želim više za sebe i svog sina.“

Ona odgovara nečim na granici prezira i bezobraznog smeha. „Ali ti jesi i ostaćeš Banjarac, sve i da odeš na burbonski dvor. Ne možeš da izbrišeš ono što jesi, bez obzira koliko se kupao u novcu. A ti si čovek koji prodaje stvari sa jedrilice koju je kupio u partnerstvu sa zetom, koji ga i dalje tretira kao slugu.“ Đuzepina počinje da petlja po sudovima u sudoperi.

Injacio čuje zvuk sudova koji se sudaraju, zamišlja njene nervozne pokrete. Nazire isprekidane poteze njenih leđa, pogrbljenih nad vedrom.

Može da zamisli kako se oseća: besno, zbunjeno, uplašeno. Teskobno.

To isto oseća i on nakon sinoćnog razgovora sa bratom.
„Selimo se ovih dana. Bolje obavesti svoju baku da...“

Jedan tanjir završava na podu. „Ja iz moje kuće ne idem! Zaboravi!“

„Tvoja kuća!“ Paolo guši psovku. „Tvoja kuća! Ne prestaješ da mi to prebacuješ od kad smo se venčali. Ti, tvoji rođaci i tvoje pare! Ja ti omogućavam da u njoj živiš, ja i moj posao!“

„Jeste, moja je. Ostavili su mi je moji roditelji. Ti si ovakvu kuću mogao samo da sanjaš. Živeo si u zetovoj pojati za slamu, sećaš se? Uzео si dukate mog strica i mog oca i sad bi da ideš?“ Zgrabi bakarni tiganj, pa ga divlje baci na zemlju. „Ja ne idem nikud! Ovo je moja kuća! Krov je oštećen? Onda ga popravi! Ti ionako nikad nisi kod kuće, svakog meseca nekud odlaziš. Idi! Idi kud god hoćeš! Ja i moj sin ne mrdamo iz Banjare.“

„Ne. Ti si moja žena. I sin je moj. Ima da radiš šta ti ja kažem.“ Paolo je hladan kao led.

Đuzepinino lice pobledi.

Pokriva ga keceljom i, u sirovom besu koji je samo čekao da pokulja napolje, počinje da se udara pesnicama po glavi.

Injacio bi da se umeša, da smiri i nju i svog brata, ali ne može, pa mora da skrene pogled kako bi se zaustavio.

„Bedniče, zar baš sve hoćeš da mi uzmeš?“ jeca Đuzepina.
„Ovde su mi tetka i baka, ovde su grobovi mog oca i moje majke. A ti, teraš me da zbog para sve to ostavim? Kakav si ti to muž?“

„Prestani!“

I ne sluša ga. „Ne? Ne, kažeš? I gde bi uopšte da ideš, prokletniče?“

Paolo gleda komadiće razbijenog tanjira od terakote. Cipelom odgurne jedan. Sačeka malo da se Đuzepina smiri pre nego što joj odgovori. „U Palermo, gde smo ja i Barbaro otvorili

prodavnicu začina. Grad je sad prebogat, nije kao Banjara.“ Približi se, pomiluje je po ruci. „U luci žive neki naši zemljaci, ne bi bila sama.“ Gest mu je nespretan, pomalo sirov, ali nežan.

Đuzepina zbacila sa sebe muževljevu ruku. „Ne“, zarezila. „Ne idem nikud.“

U tom trenutku Paolo je prostrela ledenim pogledom. „Samo ja mogu da kažem 'ne'. Ja sam ti muž i ima da ideš sa mnom u Palermo, makar morao za kosu da te vučem do kule kralja Ruđera. Počni da se pakuješ. Krećemo u toku nedelje.“

ZAČINI

Novembar 1799 – maj 1807.

Ko se potrudi, ne pati se u životu.

SICILIJANSKA IZREKA

U Italiji već 1796. godine počinju da duvaju vetrovi revolucije koje su sa sobom donele trupe na čijem je čelu mlad i ambiciozan general: Napoleon Bonaparta.

Godine 1799. jakobinci u Napuljskom kraljevstvu se bune protiv burbonske monarhije, osnivajući Napuljsku republiku, a Ferdinand IV od Napulja i Marija Karolina Austrijska su prisiljeni da pobjegnu u Palermo. U Napulj će se vratiti tek 1802. Iskustvo republike će se završiti surovom represijom.

Godine 1798. različite države, između ostalih Velika Britanija, Austrija, Rusija i Napuljsko kraljevstvo, formiraju koaliciju protiv Francuske kako bi se suprotstavile širenju njenog uticaja. Međutim, već posle poraza u bici kod Marenga (14. juna 1800), Austrija će potpisati mirovni sporazum u Linevilu (9. februara 1801), dok će godinu dana kasnije, sporazumom u Amijenu (25. marta 1801), mir sa Francuzima sklopiti i Velika Britanija, uspevajući na ovaj način da sačuva barem svoje kolonijalne posede. Zahvaljujući tome, engleska mornarica će pojačati svoje prisustvo na Mediteranu, naročito na Siciliji.

Napoleon će se proglasiti carem 2. decembra 1804. godine, a posle presudne pobjede kod Austerlica (2. decembra 1805. godine) objaviće kraj Burbonske dinastije i poslati u Napulj generala Andrea Masenu sa zadatkom da na tron postavi Napoleonovog brata Žozefa Bonapartu, koji će postati kralj Napulja. Ferdinand će ponovo biti prinuđen da pobjegne u Palermo, pod zaštitom Engleske, iako će nastaviti da vlada Sicilijom.

Cimet, biber, kumin, anis, korijander, šafran, silfion, sena, izmirna.

Ne, začini se ne koriste samo u kuhinji. Oni su lekovi, kozmetički proizvodi, otrovi, parfemi i sećanja na daleke zemlje koje su tek retki imali prilike da vide.

Da bi stigli do tezge nekog trgovca, štapić cimeta ili koren đumbira moraju da prođu kroz desetine ruku, da putuju na leđima mazgi ili kamila u dugim karavanima, da preplove okean i doplove do evropskih luka.

Po logici stvari, cene rastu prilikom svakog prelaska iz ruke u ruku.

Bogat je onaj ko može da ih kupi, bogat je onaj ko uspe da ih proda. Samo retki mogu sebi da priušte kuhinjske začine, a još ređi one koji se koriste za lečenje ili za proizvodnju parfema.

Venecija je stvorila svoje bogatstvo na trgovini začинима i na carinama. Sada, na početku XIX veka, tom vrstom trgovine se bave prvenstveno Englezi i Francuzi. Iz njihovih prekomorskih kolonija stižu brodovi natovareni ne samo lekovitim biljem već i šećerom, čajem, kafom i čokoladom.

Cene padaju, tržište se specijalizuje, luke se otvaraju, količina začina se povećava. Ne samo u Napulju, Livornu ili Đenovi.

U Palermu prodavci začina osnivaju esnaf. Imaju čak i svoju crkvu – Sveti Andrea Amalfijski.

Raste i broj onih koji sebi mogu da priušte da ih prodaju.

Injacio zadržava dah.

Uvek je tako.

Svaki put kada se njihov skifaco približava Palermu, on oseća leptiriće u stomaku, kao da je zaljubljen. Smeši se, steže Paolovu ruku i brat mu uzvraća stiskom.

Ne, nije ga ostavio u Banjari. Želeo je da bude uz njega.

„Jesi zadovoljan?“, pita. Injacio klima potvrdno, oči mu cakle a grudi se nadimaju od lepote ovog grada. Hvata se za uže od konoplje, naginje se prema kosniku.

Ostavio je za sobom Kalabriju i svoju porodicu, ili ono što je od nje ostalo, ali sada, kada su mu oči pune neba i mora, više se ne plaši za budućnost. Strah od samoće je izbledeo.

Dah se zaustavlja pred različitim nijansama plave boje koje se prelivaju, naspram kojih se, usred popodneva, ističu zidine koje okružuju luku. Pogleda uprtog u planine, Injacio dodiruje majčinu burmu, koju nosi na domalom prstu desne ruke. Statio ju je na prst da je ne bi izgubio. Zapravo, kada je dodirne, čini mu se da mu je majka tu blizu, da može da joj čuje glas. Zvala ga je, čula ga je.

Grad ispred njega se razotkriva. Dobija obrise.

Kupole od majolike, zupčaste kule, crepovi. Srcasti zaliv, uklešten između dva zemljana jezička, pun je feluka, malih jedrilica, brigantina, škuna. Kroz šumu jarbola naziru se kapije, užlebljene u palate, koje su bukvalno sagrađene iznad njih: Porta Doganela, Porta Kalčina, Porta Karbone. Kuće su pripijene, nagomilane, kao da pokušavaju da se izbore za malo pogleda na more. Levo, polusakriven krovovima, zvonik crkve Santa Marija di Porto Salvo; malo dalje se naziru crkva San Mamilijano i uska kula crkve Blagovesti, a još dalje, skoro uz same zidine,

osmougaona kupola crkve San Đorđo dei Đenovesi. Desno još jedna crkva, mala i nabijena, Santa Marija di Pjedigrota i veličanstveni obris zamka Kastelo a Mare okruženog kanalom; malo dalje, na jezičku kopna koji prodire u more, lazaret, karrantin za bolesne mornare.

Nad svim ovim nadnosi se brdo Pelegrino. Iza njega je pojas planina pokrivenih šumom.

Oseća se miris koji stiže sa obale i lebdi u vazduhu: mešavina soli, voća, založenog drveta, algi, peska. Paolo kaže da je to miris kopna. Injacio pak misli da je to miris ovog grada.

Do njih dopiru zvuci luke u punoj aktivnosti. Miris mora nestaje pred reskim smradom: prljavština, znoj, katran, pomešani sa vonjem ustajale vode.

Ni Paolo ni Injacio ne primećuju da je Đuzepina još zagledana u otvoreno more, kao da odatle može da vidi Banjaru.

Ne znaju da se seća Matijinog zagrljaja. Ta žena za nju nije samo zaova: ona joj je prijateljica, sigurnost, glas koji ju je vodio u prvim teškim mesecima braka sa Paolom.

Đuzepina se nadala da će i Barbaro i Matija moći da pođu sa njima u Palermo, ali je ta nada brzo umrla. Paolo Barbaro je izjavio da će ostati u Banjari, odakle će putovati do Palermo i vraćati se, kako bi poslovaio sa kupcima sa severa i kako bi imali sigurnu luku u rezervi. A potrebna mu je i žena, da se bavi kućom i decom. Đuzepina je sumnjala da on zapravo želi da svoju suprugu udalji od braće: Barbaru se nije preterano svidala njihova bliskost, naročito ne ona koja je postojala između Injacija i Matije.

Jedna usamljena suza pada sa njenog obraza i utapa se u marami. Đuzepina se seća šuma drveća koji je sa planina stizao skoro do mora, trka po ulicama Banjare do kule kralja Ruđera, sunčevih zraka koji su se prelamali između vode i kamenčića na plaži.

Tamo, na molu ispod kule, Matija ju je poljubila u obraz: „Nemoj da misliš da si sama. Tražiću od pisara da ti šalje pisma, a ti traži to isto. Sada, molim te, prestani da plačeš.“

„Nije pošteno!“ , Đuzepina je stisnula pesnice. „Neću tako!“

Matija ju je zagrlila. „Dušo moja, tako je kako je. Mi smo vlasništvo naših muževa, nemamo moć. Ne daj se.“

Đuzepina je odmahнула glavom jer joj je bilo nepojmljivo da je tako iščupaju iz korena, sa njene zemlje. Istina je da žene pripadaju muževima, ali muževi često ne znaju kako da ih zadrže uz sebe.

Tako je bilo sa njom i Paolom.

Posle je Matija promenila izraz lica. Napustila je Đuzepinin zagrljaj da bi otišla u susret Injaciju. „Znala sam da će ovaj dan doći. Bilo je samo pitanje vremena.“ Poljubila ga je u čelo. „Neka vam je Bog u pomoći, Marija neka vas čuva“, blagosloвила ga je.

„Amin“, odgovorio je.

Matija je ispružila ruke i zagrlila Đuzepinu i Injacija. „Pazi na našeg brata Paola. Previše je grub sa svima, a naročito sa njom. Reci mu da bude strpljiv. Ti to možeš da mu kažeš, brat si mu i muško si. Mene neće da sluša“, rekla je Injaciju. Kada se toga seti, Đuzepina oseća kako joj se steže želudac. Raznežena, ugušila je suze na zaovinom ramenu, obrisavši lice o grubo sukno njenog ogrtača.

„Hvala ti, dušo moja.“

Njen odgovor je bio blagi dodir.

Na te reči Injacio se natmurio. Okrenuo se i zagledao u Paola Barbara. „A tvoj muž, Matija? Da li je tvoj muž strpljiv? Da li te poštuje?“ Tiho je frknuo. „Ne možeš ni da zamisliš koliko mi teško pada da te ostavim ovde s njim nasamo.“

Seestra je spustila pogled. „To da. Ponaša se onako kako treba da se ponaša.“ Jedna jedina rečenica. Samo pisak, sličan zvuku zapaljene slame.

Đuzepina je u tom gestu pročitala ono što je već znala. Barbaro je bio žestok, grubo se ophodio prema njoj.

Barbarov i Matijin brak su njihove porodice ugovorile zbog novca, kao što je to bio slučaj i sa njenim i Paolovim.